

Učitel matematiky

Zdeněk Jirka
Bakalářské a neuniverzitní vysokoškolské studium

Učitel matematiky, Vol. 3 (1995), No. 3, 33–37

Persistent URL: <http://dml.cz/dmlcz/152824>

Terms of use:

© Jednota českých matematiků a fyziků, 1995

Institute of Mathematics of the Czech Academy of Sciences provides access to digitized documents strictly for personal use. Each copy of any part of this document must contain these *Terms of use*.



This document has been digitized, optimized for electronic delivery and stamped with digital signature within the project *DML-CZ: The Czech Digital Mathematics Library* <http://dml.cz>

BAKALÁŘSKÉ A NEUNIVERZITNÍ VYSOKOŠKOLSKÉ STUDIUM

ZDENĚK JIRKA

Při projednávání připomínek k novému zákonu o vysokých školách jsem se opakovaně setkával s tím, že většina diskutujících nerozuměla pojmu neuniverzitní typ vysokoškolského studia. Vzhledem k tomu, že v předsednictvu Rady vysokých škol mám mj. ve svém rezortu komisi pro rozvoj a vzdělávací činnost a jsem s touto problematikou podrobně seznámen, pokládám za nutné seznámit naši akademickou obec alespoň s nejjzákladnějšími principy této problematiky.

Neuniverzitní typ vysokoškolského studia vznikl v sedmdesátých letech ve většině západoevropských států pod tlakem stále rostoucí poptávky po vysokoškolském studiu ze strany uchazečů. Poptávka na počátku osmdesátých let byla až 30% populace osmnáctiletých. Na druhé straně, náročným vědecko-akademickým kritériím univerzitního studia je schopna vyhovět jen malá část populace, přibližně 10%. Zvyšování počtu vysokoškolských studentů v klasickém pojetí by znamenalo na jedné straně snižování úrovně absolventů a na druhé i zcela neracionální plýtvání intelektuálním potenciálem VŠ i plýtvání finančními prostředky. Následovala ale i diverzifikace poptávky ze strany budoucích zaměstnavatelů absolventů VŠ, kterým šlo o správně kvalifikovaného odborníka: klasičtí absolventi vysokých škol byli totiž na jedné straně „superkvalifikovaní“ a na straně druhé - z hlediska konkrétní praxe - téměř bez praktické kvalifikace. Jejich zacvičovací období je příliš drahé a ve své specifikované praxi nemohou celou řadu vědomostí uplatnit. Tato realita vedla pod ekonomickým tlakem ke vzniku diverzifikace vysokého školství: část poptávky byla zařazena do tzv. neuniverzitního typu studia za výrazně nižších finančních nároků (např.

Prof. MUDr. Zdeněk Jirka je místopředsedou Rady Vysokých škol ČR. Článek je převzat z týdeníku Univerzity Palackého *Žurnál UP* č.25, 1944

vědecká a výzkumná činnost není apriorním atributem vysokých škol neuniverzitního typu; zároveň vychovává ta profesní zařazení, na nichž je tradiční vysokoškolák na jedné straně nedoceněn a kterému na druhé straně chybí praktická stránka kvalifikace).

Některé země šly cestou tzv. binarizace, tj. vytvoření dvou navzájem oddělených vysokoškolských sektorů, tj. sektoru univerzitního a sektoru neuniverzitního odborného vysokého školství. Jiné řešily tento problém systémem bakalářského studia na klasických vysokých školách univerzitního typu.

V pojmu univerzitní typ studia jsou zahrnuty jak klasické univerzity, tak i technické, zemědělské, ekonomické a další stávající vysoké školy včetně vysokých škol uměleckých, vojenských a policejních. Pro všechny tyto školy je vědecká a výzkumná činnost nedílnou součástí pedagogického procesu.

Diverzifikací je rozuměna diverzifikace cílů, poslání, zaměření a obsahu studijní nabídky.

Jaká je současná situace u nás? V současnosti existují dvě základní formy: 1) jsou to profesně zaměřené studijní programy bakalářského studia na stávajících vysokých školách (dále jen BS) a 2) tzv. vyšší odborné školství.

1. Řada vysokých škol začala v posledních letech realizovat tzv. bakalářské studijní programy, které se zčásti (ale jen zčásti) přibližují programům neuniverzitního typu studia. V současné době je toto studium většinou šestisemestrové, výjimečně delší. V současnosti je otevřeno na 63 fakultách a počet studentů přesáhl již 13 000. Hlavními důvody pro vznik tohoto typu školství jsou pravděpodobně snahy přizpůsobit se systému západoevropských zemí, reálné potřeby trhu práce a zvýšení počtu studentů. Koncipovány jsou jako samostatná forma lišící se od magisterského studia nebo společně s magisterským, resp. inženýrským studiem. Určitou specifikou jsou ekonomické fakulty - VŠE Praha a VŠB Ostrava, kde bakalářské studium je povinný předstupeň, na který navazuje vyšší ročníky. Tato BS je možné považovat za významný krok k faktické studijní vysokoškolské nabídce. Má řadu nesporných výhod, z nichž je nutno především jmenovat vysoce kvalifikovaný učitelský sbor. Veškeré studium prochází náročným akreditačním

řízením, které je zárukou vysoké a skutečně specializované úrovně.

Metody výuky se zatím příliš neliší od metod používaných v klasických formách vysokoškolského studia. Značnou diverzifikaci pedagogických metod je vidět zejména tam, kde bakalářské studium existuje zcela samostatně a tam, kde BS je paralelní formou magisterského studia: v prvních je zřetelná převaha cvičení a praxe. Týdenní počet hodin je v některých typech až nesmyslný (až 35 hodin výuky týdně!). Při srovnání se studijními programy studia zemí Evropské unie chybí u nás ve většině oborů BS odpovídající rozsah praxe - v zemích EU je rozsah čisté praxe minimálně 1 až 2 celé semestry. S výjimkou zdravotnických oborů BS, kde je poměrně hodně hodin věnovaných praxi, je tedy praktických cvičení málo. To zase nesouhlasí s posláním tohoto studia. V ekonomických oborech není např. praxe zařazena vůbec! Tato skutečnost je nedomyšlena a doslova si protičeří s cílem tohoto studia.

Samostatnou otázkou je zájem uchazečů o tyto typy BS: např. na ekonomické obory v Praze je 16× více uchazečů, než se přijímá, na sociologii 13× více, žurnalistiku 12× více, na naší lékařské fakultě (léčebná rehabilitace) letos 10× více atd. Nízký zájem je o přírodovědné a technické programy a programy nabízené matematicko-fyzikální fakultou v Praze. Na strojní fakultě v Praze nebylo možné BS ani otevřít pro příliš malý zájem uchazečů. Zajímavý je různý program z hlediska jazykové přípravy: nejlepší možnosti jsou na BS ekonomické fakulty v Praze, kde např. v oboru zahraniční obchod se povinně vyučují 3 světové jazyky. Většina oborů BS však obsahuje jazykovou přípravu jen zcela okrajově nebo dokonce pouze v rámci nepovinných předmětů. Předměty humanitního charakteru (např. etika, filozofie, psychologie, politologie, logika atd.) jsou v programech BS jen zcela sporadicky a většinou jako nepovinné.

Rozsáhlá je škála způsobů zakončení BS. Společným znakem většiny programů je vypracování závěrečné písemné práce, resp. bakalářského projektu a ústní zkouška ze 2 až 4 předmětů, ať už samostatně nebo formou společné státní zkoušky. Vývoj tohoto typu studia je patrný také v pozvolné přestavbě a upřesňování

náplně oborů a rozsahu jednotlivých předmětů a forem zakončení studia.

2. Tzv. vyšší odborné školy začaly svou existenci v r. 1992 jako experiment MŠMT rozhodnutím ministra školství o pokusném ověřování nových forem pomaturitního studia podle dokumentu, který vstoupil v platnost 1. června 1992. Podle současné úpravy § 58 odst. a) Školského zákona (dosud platného) mají studenti a učitelé těchto škol statut studentů a učitelů střední školy. Snahou těchto škol je, aby se staly v souběhu s novým zákonem o vysokém školství vysokými odbornými školami - tedy školami neuniverzitního typu. V současné době je u nás 23 vyšších odborných škol s 34 studijními obory a studuje na nich 2 300 studentů-středoškoláků. Požadavkem k přijetí je maturita na střední škole. Určitou výhodou může být zvětšení počtu vysokoškolských studijních příležitostí a výchova úzce zaměřených specialistů schopných rychlého zacvičení při přechodu do praxe. Velikým rizikem je úroveň realizace studijních programů, vyplývajících z ne vždy dostatečné odborné úrovně učitelů těchto škol (podle konstatování organizátorů tohoto školství). Přitom si kladou požadavek oddělené samostatné akreditační komise, i když požadují, aby všechny tyto školy prošly licenčním a akreditačním řízením, a jsou si vědomi, že ne všechny v současnosti existující školy by se staly odbornými vysokými školami.

Březnové zasedání předsednictva Rady vysokých škol se věnovalo mj. také této problematice: V rozsáhlé diskusi byly vesměs odmítnuty konfrontační přístupy mezi vysokými školami a vyššími odbornými školami. Diskutující vesměs požadovali zřetelně diferencovaný přístup k tomuto neuniverzitnímu typu, pakliže se stane vysokoškolským studiem, řada z nich vyslovila pochybnosti o potřebě tohoto typu škol, upozorňovali na nepříznivý vývoj demografické křivky v příštím období a na to, že se může jejich naplnění studenty stát problémem, žádali předložení osnov studia na vyšších středních školách a zejména zdůrazňovali naprosté vyjasnění financování neuniverzitních VŠ a trvali na jednotném systému akreditace pro všechny typy vysokých škol bez výjimky. Usnesení předsednictva zdůraznilo především bezpodmínečný

požadavek jednotné a jediné akreditace všech studijních oborů terciální sféry vzdělávání, pakliže MŠMT prosadí do nového zákona tento typ neuniverzitního vysokoškolského vzdělávání.

V tomto směru jsou zajímavé údaje MPSV ČR, že v novém katalogu funkčních míst v příspěvkových a rozpočtových organizacích a ve státní správě (s platností od dubna 1994 - dosud jsem neměl k dispozici, pouze *relata reero*) jsou absolventi BS zařazováni do 7., 8. a 9. třídy a jsou tedy již vedeni jako kvalifikovaní pracovníci.

Tolik realita. Mám-li závěrem vyslovit svůj vlastní názor: jsem plně pro podporu BS na vysokých školách, ale rozhodně nepokládám za nutné a účelné, aby začaly vznikat nějaké další quasi-vysoké školy neuniverzitního typu. Obávám se určité degradace úrovně stávajících vysokých škol. Máme-li kapacity pro vznik bakalářských typů studia na stávajících vysokých školách, je jejich podpora účelnější než vytváření typů na úrovni někde mezi vysokou a střední školou. Asi by bylo lépe vrátit se k naší vynikající tradici tzv. vyššího středního školství (viz např. dřívější vyšší průmyslové školy), než přebírat jiné vzory, protože jsou zahraniční. V každém případě binární způsob vytvoření dvou navzájem oddělených vysokoškolských sektorů se vši důrazností odmítám.

* * *

Kombinační čísla

Zklamala vás kombinační čísla,
když úloha nesprávně vám vyšla?
Poslední naděje zbývá ještě:
Použijte kombinační kleště!